

KOD 659

تریبون ۶

زهیستان ۲۰۰۱ قیش

۲۰۰۱ TRIBUN 6, Q1

KOD: TR659

تریبون ۶، ۲۰۰۱

آذربایجان چی لیق حقینده دوشونجه لر

آنار رضا

آنار رسول اوغلو رضا: آتاسی آذربایجانین گورکملی شاعری رسول رضا و آناسی مشهور شاعر نگار رفیع بگلی دیر، آنار آذربایجان یازیچیلار بیرلیگی نین صدری و آذربایجان ملی مجلسی نین وکیلی دیر، سون زمان لار ضیالی لار آراسیندا آذربایجان ایدئولوژی سی حقینده مباحثه لر گئدیر، آشاغیداکی مقاله ده آنار رضا آذربایجان چی لیق حقینده اوز دوشونجه سینی خلقین قضاوتینه قویور.

بیر آی و بیر نچه گون کچه جک تقویمیمیز دگیشه جک، ژانویه نین بیرینده ایلک دفعه اولاراق تقویم لریمیزده ۲۰۰۰ رقمینی گوره جه بیک، یعنی سون عصرده ایلک دفعه دورد رقم لیک تاریخین ایکینجی عددی «۹» یوخ «۰»، سون مین ایلده ایلک دفعه بیرینجی رقم «۱» دگیل «۲» یازی لاجاق. گوزوموزون هله آیشمادیغی بو ۲۰۰۰ تاریخی چوخلارینی چاشدیریر، یئنی یوز ایلده ده، ۲۰۰۰نجی مین ایل لیگین گلدیگینی ظن ائدیر لر ۱۹۹۹ نجو ایلده ده، ۲۰۰۰نجی ایلده ده هله ۲۰نجی عصرده بیک، ۲۱ عصر اوچونجو مین ایل لیک ۲۰۰۱نجی ایل ژانویه نین بیرینده باشلا یاجاق. دوغرو دور، بوتون سیاره نی نظره آلساق بو

تاریخ ده شرطی دیر، بیر چوخ مسلمان اؤلکه لری هجری تاریخی ایله یاشاییر، چین لی لرین و نئچه - نئچه باشقا خلقین اؤز تقویمی وار.

آما هر حالدا بوتونلوکده دنیا میلادی تقویمی ایله حسابلاشیر و گلن ایل عصرینده، مین ایل لیگین ده دگیشمه سینی قبول ائدیر.

تاریخین باشقا بیر شرطی لیگی ده وار. تقویم اؤز یئرینده، هر عصرین معناسی، روحو معین تقویم گونلرینه، ایللرینه باغلی دگیل. ۲۰ نجی عصر سایدیغمیمیز زامان کسیگی نین تاریخی توتومو ۱۹۰۵ ۱۹۰۶ نجی ایل لرده- یوز ایلین صفتینی معین لشدیرن انقلابلار دورونده یا دا ۱۹۱۴ نجی ایله بیرینجی دنیا حربی نین توپ صدالاری ایله باشلادی، ۱۹۹۱ نجی ایلین دسامبریندا شوروی آدلانان بیر مملکتین، سوسیالیست دوشرگه سی دئییلن بیر دونیانین سقوط ایله بیتدی بلکه بونا گوره منه ائله گلیرکی، ۲۰ عصر آرتیق اون ایل دیر بیتیب توکه نیب، آما ۲۱ نجی عصر هله باشلانماییب، تاریخده [توتاجاق] یئری باخیمیندان ۲۰۰۱ نجی ایل ژانویه نین بیرینده باشلانیب باشلانمایاجاگی دا هله معلوم دگیل.

تاریخ اؤزو معین معنادا شرطی آنالیز دگیل می؟ مختلف اجتماعی - سیاسی حادثه لر باش وئیر. لیدرلر اورتایا چیخیر، اوجالیر، پارلاییر و سؤنوب گئدیرلر محاربه لر، چاخناسمالار، عصیانلار، انقلابلار، چئوریلش لر، علمی اختراعلار، صنعت کشف لری - بوتون بو پراکنده، داغینیق، چوخ وقت انسان شعور و ایله و منطق له آنلاشیلما یان آردیجیل لیگی تاریخ چی لر بیر سیستم اوزره دوزمگه، بو یادیگر ایدئولوژیه اساسلاناراق درک و ایضاح ائتمگه چالیشیرلار، بو آنلامدا تاریخ ائله بیر نوع تاریخ چی لرین اثری دیر.

بلکه ده هئچ تاریخ یوخدور، معین حادثه لر حقیقده تاریخ چی لرین کتابلاری وار. فقط حادثه لرین معین زمان آردیجیل لیغینا تاریخ دئییلیرسه، اوندان تاریخ، دوغرودان دا آلاهیین صبری دیر. یاشادیغمیز زمان بیزه منطق سیز، عدالت سیز، حق سیز گؤرونن بیر چوخ اولای لارین جوابلاری ایللر، بعضاً عصرلر کئچندن سونرا وئریلیر، آلاه تاریخده هر شئی یئر به یئر ائدیر. آلاهیین یالنیز تک بیر اؤزونه معلوم اولان حؤکمونون، صبرینین

گئرجكلشميش بليرلري انسانلاري تاريخه، اونون منطقيه وانصافينا اينانديرير. انسان تاريخين موجودلوغونو قبول ائدير و تاريخچي لر بو يولدا بيزيم بلدچي ميزاولور.

هر انسان دا، تاريخچي اولسادا، اولماسا دا قانرليب (باشين دالئيا چئويريب) گئرييه باخماق احتياجى وار هم اؤزونون ياشاديغي حياتى، هم ايشينده عؤمور سوردوگو زمان كسيگيني، هم ده منسوب اولدوغو خلقين، ملتين كئچميشيني يادا سالماق، بيلمك، آنلاماق ايسته يير.

من ده، اؤزومدن قاباكي و سونراكي نئچه-نئچه نسيللر كيمي ۲۰-جى عصرين اؤولادييام آذربايجان توركويم يوز ايل ليگين سونوندا، عؤمرونون سون اشيريميندا، خلقيمين بير مين ايل ليكدن، باشقامين ايل ليگه كئچيد مقاميندا ايستر ايسته مز خاطرهلر و دوشونجهلر عالمينه داليرام: منيم سينه-مه خاطرهلر ائله دوشونجهلردير و دوشونجهلر ده يالنيز خاطرهلره، اولوب كئچنلره دايانير. عين زماندا عؤمرومون بو آخيرچاغى عصرلرين، مين ايل ليكلرين يول آيريجينا دوشدوگوندن فيكيرلريم اؤز حياتيمين خاطراتيندان داها آرتيق خلقيمين طالعي و تاريخى حقينده دوشونجهلره چئوريلير.

آذربايجان خلقى نين طالعي و تاريخى حقينده دوشونركن، چئشيدلى ايللرين چئشيدلى اولاي لاريني خاطرلا ياركن گؤزلريم اؤنونده آيلارين قارا تقويمى جانلانير.

ژانويه ۱۹۹۰-جى ايل - ۱۹ دان ۲۰ سينه كئچن قانلى گئجه.

فوريه ۱۹۸۸-جى ايل عسكراندا ايكي گنجين - على نين و بختيارين - اؤلدورولمه-سى، قاراباغ فاجعه-سى نين ايلك قربانلاري، ائرمينستاندان آذربايجانلى لارين قوغولماغا باشلاماسى، سومقاييت حادثه-لري و ۱۹۹۲ نجى ايلين خوجالى مصيبتى.

مارس ۱۹۱۸ داشناكلارين باكي دا خلقيميزه قارشى تورتديكلري سوي قيريمي.

آوریل ۱۹۲۰ نجی ایل. مایین ۲۸ ی. ۱۱-جی اوردونون مستقل آذربایجان جمهوریتینی
یئرله یکسان ائتدیگی گون.

مای ۱۹۹۲ شوشانین ائرمنی لره خائنجه سینه وئریلمه سی.

ژوئن ۱۹۹۲ لاچین یین اشغالی.

ژوئن، ژوئیسه، اوت، سپتامبر، اکتوبر (۱۹۹۰ - ۱۹۹۳)، باقانیس آیریم قتل عامی،
کلبه جرین، قوبادلی نین، آغدامین، فضولی نین، جبرئیلین، زنگیلانین اشغالی، گنجه قیامی،
وطنداش محاربه سی هده سی (تهدیددی)، طالیش موغان جمهوری سی یاراتماق، آذربایجان
پارچالاما ق جهدی.

نوامبر ۱۹۹۱ قاراباغ سماسیندا دیک اوچارین (هلی کوپتئیرین) وورولماسی، توفیق
اسماعیلوفون باشچی لیق ائتدیگی بوتون دسته نین هلاک اولماسی.

دسامبر ۱۹۸۸ ائرمستانین قوکارک رایونوندا آذربایجانلی لارین وحشی جه سینه قتله
یئتیریلمه سی.

بو هله منیم یادداشیمدا (حافظه مده) یاشایان لاردیر. تاریخی آراشدیرمالارا، سندلی اثرلره،
غزئتلره، معلومات، سوراغ کتابلارینا بیر ده باخسام بو قارا تقویمی خئیلی گئنیشلندیره
بیلردیم.

تاریخی وارلیغی نین مختلف دؤرلرینده باشی بالالار چکمه میش خلق یو خودور و من
ده آذربایجانلی لارین بو جهتدن مستثنا فلاکت زده اولدوغونو ادعا ائتمک نیتینده دگیلم.
اؤزلری نین ان چوخ اضطراب چکمیش خلق کیمی قلمه وئرمک، ائرمنی لرین ملی
خصوصیتی دیر. البته ائرمیلر ده، بوتون باشقا خلقلر کیمی تاریخ بویو آز اذیت چکمه بیبلر.

آمما مثلاً مین ایلر بویو تعقیبلره، معنوی اشکنجهلره، حقیقی سوی قیریمینا قاتقات آرتیق درجهده معروض قالمیش یهودیلر هئچده یئری گلدی گلمه دی بلالاریندان، مصیبتلریندن گیلئی لنمیرلر. بیز ده تاریخ بویو باشیمیزا گلن بلالاری هئچ وجه ایله اونوتمادان، اونلارا آغلاماقلا، یاس توتماقلا، مختلف ژانرلاردا آغی دئمکله یئتینمه مهلی بیک. بو بلالارین سبیلری حقینده دوشونمهلی بیک، اونلارین قارشی سینی آلماق اوچون یوللار آرامالی ییق .

آذربایجانین باشینا گلن بلالارین سبیلری بیر دگیل، چوخدان دا چوخدور. طبیعتین بیزه بخش ائتدیگی نعمت، تورپاغیمیزین جنت گوزللیگی، مئشه لر، داغلار، دره لر، وادیلر، چایلار، چمن لیکلر، باغ باغات، دنیز، دوققوز اقلیمین صفاسی و شفاسی، تورپاغیمیزین دنیزیمیزین اوستونده کی و آلتینداکی ثروتلر و ایلك نوبه ده البته نفت، بوتون بونلاردیر اوزاق و یاخین طاماهکارلارین اشتهالارینی قیجیقلا ندیران، باشقا بیر جهت آذربایجانین آسیایله آروپا آراسیندا ژئواستراتژی موقعی، یوللار آیریجیندا یئرلشمه سی، گوئی دن قوزئییه، دوغودان باتی یا آچیلان قاپی لارین بیر آچاری دا آذربایجان دیر. هر بیر قولو زورلو بو آچاری اوز جیبینده ساخلاماغا حریص دیر. اسکندر کبیرین دؤرونون، ایران یونان محاربه لریندن، ایران توران ساواش لاریندان، عرب، موغول استیلا لاریندان تا ۱۸- جی عصرده بیرنجی پطرین جنوبا، ایستی دنیزلره، قافقازا طمع سالماسینا قدر آذربایجان آدلانان اراضی دایم یاد باسقین لارینا معروض قالمیش و ملی وارلیغینی، اوزلوگونو، منلیگینی قاتقات گوجلو غصبکاردان قورومالی اولموشدور. سون ایکی عصرده آذربایجانین طالعی و تاریخی وارلیغی اساساً روسیه فاکتور وایله باغلی دیر. اگر ۱۹ - جو عصرین بیرنجی چرگینده آذربایجان خانلیق لاری روس ایران رقابتی نین، دیپلوماتیک مرحله دن قانلی محاربه لره کئچمیش، سونوندا یئنه دیپلوماتیک معاهده لرله نتیجه لنمیش رقابتین مرکزینده دوروردوسا، ۱۹ نجو عصرین آخیری ۲۰ - جی عصرین اوللرینده نفت مسأله سی نین اورتایا چیخماسی ایله اؤلکه میز غربین ده مارق دایره سینه دوشدو، ۲۰ جی عصرده سیاسی تجاوز قدر اؤنملی اولان اقتصادی ائکسپانسیا (توسعه) ۱۹۲۰ جی ایله کیمی، آذربایجانین سوؤت لشمه سینه کیمی دوام ائتدی. سیاسی رژیم و اکونومیک سیستئمدن باشقا اوچونجو (اصلینده بیرنجی) عامل ایسه ملی مناسبتلر

مسأله‌سی‌دیر کی، آذربایجان خلقی‌نین طالعی ۱۹ عصردن باش‌لایاراق و دئمک اولار کی، بوتون ۲۰ - جی عصر بویو روس‌اثرمنی‌فاکتورونون جاذبه‌دایره‌سی‌ایله باغلی‌دیر. بونو اثرمنی‌روس‌فاکتورو آدلاندیرماق داها دوزگون‌اولاردی، چونکی روسیه‌اهالی‌سی‌نین سایجا‌دا، گوج‌اعتباری‌ایله ده داها اوستون اولماسینا‌بخمایاراق آذربایجانا‌قارشی روس سیاستینی اساساً اثرمنی‌تأثیری معین‌لشدیریدی و ایندی‌نین‌اؤزونده ده معین‌لشدیریر.

۱۹۰۵ و ۱۹۱۸ نجی ایل‌لرین اثرمنی‌مسلمان‌دعوالارینی خاطرلایاق، بو اولایلارا (واقعه‌لره) محض‌بئله‌آد وئریب، یعنی بو‌حادثه‌لری عادیجه‌توققوشما‌کیمی دگیل‌اصل‌دعوا، محاربه‌کیمی قاوارایب. «مسلمان» کلمه‌سی بو‌تعبیره‌دینی‌منسویت‌دگیل، ملت‌کیمی آنلاشیلیر. بو‌مسلمان‌اثرمنی‌دگیل، محض (فقط) اثرمنی‌مسلمان‌دعواسی‌دئمکله، یعنی اثرمنی‌آدینی‌بیرینجی‌چکمکله بو‌دعوانین‌کیمین طرفیندن باشلانمسی، بو‌قانلی‌قیرغینا، کیمین ایلکین‌سببکار اولدوغو‌دا وورغولانیر. بو‌دعوا‌داچار (تزار) روس‌حکومتی‌نین‌تحریک‌اندیجی‌یا‌ان‌آزی‌سئیرچی‌موقعینی‌جعفر‌جبارلی «۱۹۰۵‌نجی‌ایلده» اثرینده‌بؤیوک‌اوستالیقلا‌مودئل‌لشدیریب. دؤورون‌نورماتیو‌طلب‌لرینه‌اویغون‌اولاراق‌صحنه‌یه‌گتیریلن‌سخنماتیک‌عصریان و بولودین‌صورت‌لرینی‌جدی‌یه‌آلماساق‌دا، قوبئرنا‌تور [روس‌استعماری‌نین‌رسمی‌نماینده‌سی]، سالاموف و‌آغامیان‌اوبرازلاریندا‌دراماتورق‌بو‌سیتواسیانین (وضعیتین) آپاریجی‌پئرسوناژلارینی، «آتان‌قزاق‌لاردیر» سؤزلرینده‌ایسه‌حادثه‌لرین‌ماهیتینی‌آچیب.

سووت‌دورونه‌قدر اثرمنی‌لرین آذربایجانلی‌لارا‌دوشمنچی‌لیگی‌عاغلا‌سیغماز‌غدارلیق‌وظلم‌کارلیقلا‌توره‌دیلن‌قانلی‌توققوشمالاردا‌مئیدانا‌چیخیردی. گؤرونمه‌میش‌غدارلیغا‌قارشی‌انتقام‌وقصاصچی‌لیق‌حیسی‌آذربایجانلی‌لاری‌دا‌بعضی‌حال‌لاردا‌زوراک‌لیغا‌سوق‌ائتدیگینی‌انکار‌ااتمیرم، آما بو‌همیشه‌یالیز‌جواب‌آکسیاسی‌اولوب، «گل‌دالاشاق» تشبئو‌همیشه‌اثرمنی‌طرفیندن‌ائدیلب. و‌ان‌آمان‌سبز‌ظلم‌کارلیغا‌قارشی‌آذربایجان‌مئن‌تالیئت‌ینه‌(دوشونجه‌طرزینه) خاص‌اولان‌کین‌سیزلیک، یارالاری‌اونوتقانلیق، مرحمت‌و‌رحمدل‌لیک، میرزا‌جلیل‌محمدقلی‌زاده‌نین «کمانچا» پیئسینده‌داهیانه‌بیر‌تأثیر‌گوجو‌ایله‌قلمه‌آلیب.

سووت دؤرونده آذربایجانلی لارا قارشی ائرمنی عداوتی آچیق دوام ائنده بیلمزدی، اودور کی، گیزلی شکلینده، پرده آرخاسیندا حیاتا کئچیریلمگه باشلاندى. یئنه ده روس لارین واسطه سی ایله. واجب دگیل کی، ایندی بونلار آنجاق صرف روس لار دگیلدی، سووت روسیه سینی، آز سونرا سووت اتفاقینی، روس لارا یاناشی (و بعضاً روس لاردان دها آرتیق) اداره ائدن یهودی لر، پولیاک لار (لهستانلی لار)، گورجولر و البته بؤیوک مقداردا ائله ائرمنی لرین اؤزو ایدی، عموم اتفاق پارتیا، سووت، ن.ک.و.د. [سونرالار ک.ق.ب. آدلانان تشکیلات] اورقان لاری نین آذربایجانا (و اهمیتلی درجه ده تورکیه یه) عاید سیاستی ائرمنی تأثیری ایله یؤنلیدیلیدی. مقامیندا گیزلی، اوستو اؤرتولو، مقامیندا (اؤزل لیک له بیزیم ایندیکی گونلر ده) آچیق شکلیده روس قافاسیندا ائرمنی لرین و ائرمنی پرست لرین تلقین ائتدیکلری فیکیر اوندان عبارتدیر کی، تورکیه روسیه نین ابدی و ازلی دوشمنی دیر، آذربایجانلی لار دا، آدلارینی دگیشدیرسک بئله اورکلرینده تورک اولاراق قالیرلار و روسیه یه دگیل، تورکیه یه صادق دیرلر. یعنی مقام دوشن کیمی اونون طرفینه کئچه جکلر. آذربایجانلار تورکیه نین بیرلشمه سی روسیه نین بوتون قافقازی و تورکستان، وولقا بویوندا تورک تاتار قوم لارینین یاشادیق لاری تورپاقلاری، آز قالا یاقوت ساخانی بئله ایتیرمک، نتیجه ده مملکتین پارچالانماسی و داغیلماسی دئمکدیر. بونون قارشی سینی ایسه یالنیز روسیه نین قافقازدا یگانه اعتبارلی دوستو ائرمنی لرین واسطه سی ایله آماق مومکوندور. والسلام. بودور لورو دیلله افاده ائتدیگیمیز ائرمنی سیاستی نین اساس کونسئپسیاسی (فیکری) و بودور روس سیاسی تفکرونون ائرمنی فیتواسینا اویوب قبول ائتدیگی سیاسی موقع (موضع). چار (تزار) دؤورونده ارمنی لر مایالارینی نفته، تجارته قویور، چار حکومتی نین ناظری (وزیری) و حتا باش ناظری وظیفه سینه قدر یوکسه له بیلیردیه، بالشویک رژیم ی ظفر چالارکن داشناک خیصلت لی کومونیستلر میداننا چیخدی. و یازیق نریمانوف دا محض بونا گؤره بو ایکی، گویا کی، ضد آنلایشی دئفیسله (یاپیشیقلی) بیر یئرده یازیردی «کومونیست داشناک لار».

آذربایجان اراضی سینده ایلك بالشویک رژیم استئپان شائومیانین باشچیلیق ائتدیگی و اساسا ائرمنی لردن عبارت اولان باکی کومونو ایدی. شیمالدا آذربایجان کومونیست پارتیاسی نین یارادیجی سی آناستاس میکویان اولدو، جنوبی آذربایجاندا [ایران کومونیست پارتیاسی آدینی داشییان] کومونیست فرقه سینی ائرمنی سلطانزاده (میکائیلیان) تشکیل

ائتمیشدی. سووئت آذربایجانین و باکی نین پارتیا رهبرلری لئون میرزویان، سرکیس و باشقالاری ایدی. ۳۷-جی ایله آذربایجان خلقینه، ایلك نوبه ده ضیالیلارا دیوان توتان جزا اورقان لارینین باشیندا روبئن مارکاریان لار، خورئن قریقوریان لار دوروردو.

۳۷ نجی ایل فاجعه سی نین [کؤکلری] هله ۲۰ - جی ایللرین بیرینجی یاری سیندا نریمان نریمانوفون فورمال شکیلده اولسادا آذربایجان حکومتی نین باشچیسی ساییلدیغی ایللرده قویولموشدو و بونون هم او وقتکی دورومو، هم ده گله جک نتیجه لرینی گؤرن نریمانوف موسکوا، لنین، استالینه، تروتسکی یه فریاد دولو مکتوبلار گؤندریردی.

نریمانوفون فعالیتینه ایندی بعضیلری صرف منفی قیمت وئیرر. حالبوکی، ایدئالیست موقعدن (موضعدن) دگیل، تاریخی و سیاسی گئرجک لیک شرطلری ایچینده باخیلارسا، نریمانوف آذربایجانین ملی وارلیغینی ساخلاماق اوچون الیندن گلنی ائدیردی، اثرمنی لرین روسیه و سووئت اتفاقی اقتدارینین بئینینه یئتریدیگی فیکیرلری (یوخاریدا قئید ائدیگیم فیکیرلری) آرادان قالدیرماق و آذربایجان قوروماق اوچون یگانه واسطه شرقین و کومونیست انقلابچی لیغی یولو ایله آددیم لایجاغینی و آذربایجانین بو یوروشون اؤنجولو اولدوغونو اثبات ائتمک ایدی. نریمانوف عین زماندا اؤزونو ملتچی لیکده اتهام ائدن ملی ساتقین لارین «کرال دان آرتیق کرال چی لارین» (شاهدان آرتیق شاه پرست لارین)، «پاپدان آرتیق کاتولیک لارین» هجوملارینا سینه گرمه لی ایدی.

نریمانوفدان سونرا آذربایجانین ایلك آذربایجانلی رهبری میرجعفر باقروفون قارشی سیندا بو وظیفه داها آرتیق کسکین لیکله و داها مرکب تاریخی دؤورده دوروردو. میرجعفر باقروفون پاتولوژی عزازیل لیغینی، آذربایجان خلقی نین ان یاخشسی اؤولادلارینسی آمان سیزجاسینا تلف ائدیگینی بیر آن بئله اونوتمادان، بو جنایتلری هئچ وجهله اونا باغیشلامادان، یئنه ده تاریخی باخیمدان اونون حرکت لرینین معین گئرجک لیک لری ایله شرطلندیگینی ده بیلمه لی ییک. نریمانوفون طالعی میرجعفر باقروفون یاخشسی یادیندا ایدی، اونون عاقبتینی گؤرموشدو و تجروبه سیندن نتیجه لر چیخارمیشدی. اثرمنی مکرلرینه ده یاخشسی بلد ایدی، اطرافینداکی «اؤزونون کولرین» اونو و ملتسی هر آن ساتماغا حاضر

اولدوقلاریندان دا یاخشی خبردار ایدی. ائله بونا گؤره ده هم اثرمنی لرین، هم ملی مانقوت لارین، معنوی دورنگ لرین اساس کوزیرلارینی (راپورت لارینی) هئچه ائدیلمه لی ایدی. کوزیر آذربایجاندا ملتچی لیک، تورکچولوک تمایل لری حقینده مسکووا وئریلن دانوس لار (چوغول لوق لار) ایدی.

همین پروبلئم بو و یا دیگر شکیلده، زمانین شرط لری دگیشدیکجه چئشیدلی فورملاردا سووئت وقتینده آذربایجانا رهبر لیک ائدن لرین هامیسی نین قارشی سیندا دایانیب. هر بیری دؤورون وئردیگی امکانلار داخلینده بو مسأله لری حل ائتمگه چالیشیب، معین اوغورلار قازانیب و اوغور سوزلوقلارا دادوچار اولوبلار، غریبه گؤرونسه ده، بو گون بئله آذربایجان، ملی، مستقل، سووئرن (حاکمیت حق ی اولان)، دونیا دولت لری طرفیندن تانینمیش، بین الخلق تشکیلاتلاردا عضو اولموش آذربایجان یئنه عینی پروبلئم لرله قارشیلان شیر، روسیه دوماسی (ملی مجلسی) بئلووئز سازش لرینین لغو اولونماسینا سس (رأی) وئریر، یعنی شوروی داغیلما سینی تانیمیر، دولایی یوللارلا بو دؤولتین یئیندن برپا اولونماسینی رسماً سندلشدیریر. یادیمدا دیر باکی یا گلن دوما نماینده لرینین بعضی لری او جمله دن اسپیکئر (سؤزچو) گ. سئلزنیوف یا خاسینا دئوتات (نماینده) نیشانی کیمی روسیه فئدراسیونونون ایندیکی بایراغینی یوخ، شوروی بایراغینی سانجیمیشدی.

چئچئنستانا قارشی آنتی تروریسم آدی آلتیندا آپاریلان محاربه نین آذربایجان اوچون ده نه قدر تهلکه لی اولدوغونو درک ائدیریک می؟ باسایف له خُطاب اوزرینده غلبه چالمالاری ایله آز قالان اپلئونا غالب گلیمش لر کیمی غره له نن، هر خیردا اولون (کؤهول) آلینماسینی برلین یین سقو طو کیمی طمطراقلا قئید ائدن و چوخدان بری حربی ظفر لردن یادیر غامیش روس ژنرال لارینین بوانفور ماسیاسی یئنی دن شوروی نین سیلاح گوجونه برپا ائتمک جهدینه چئوریله بیلر. آخی ۶۵-جی ایلده فاشیست آلمانی مغلوب ائدن سووئت مارشال لاری دا پاریسه قدر (ناپلئون وقتی چار (تزار) بیرینجی الکساندر سایاغی) یوروش ائتمک خیال لارینا قاپیلیمیش دیلار. بو مومکون تجاوزون کوتله وی اینفور ماسیا واسطه لری ده ایدئولوژی زمینی (زمینه سی) و تبلیغات حاضر لیغی آرتیق باشلانمیش دیر. «آذربایجان چئچئن لره آر خادیر، آذربایجاندا چئچئن لرین حربی دوشرگه لری، بازار لاری (پایگاه لاری)

وار، سیلاحلار ترانزیت اولاراق آذربایجانان کئچیر، آذربایجاندا اسلام فاناتیسمی گوجلنه نیر، تمل دینچی لیک (فوندامانتالیسم) تمایل لری آرتیر، رادیکال دینچی مرکز ل فعالیت گؤستریر و سایر کیمی افترالار مسکوون تلویزیون کانال لاریندان آخین آخین آخیر.

آذربایجانین چئچنستانلا سرحدی یوخدور. سوال اولونور، اگر آذربایجانان چئچنستانا سلاح کئچیریلیرسه، دئمه لی داغستان دان، یعنی روسیه اراضی سیندن کئچیریلیر و اگر روسیه اؤزار اراضی سینه نظارت ائده بیلیرسه آذربایجاننی نه ده گوناھلان دیرا بیلر؟

باشقا بیر گوناھیمیز اؤز اقتصادی منفعتی میزی بیلمه یه رک نفتیمیزی روسیه اراضی سیندن دگیل باکی گورجستان جئیهان بورو خطی ایله نقل ائتمه میزدیر. بو ایسه بوردا آمریکا نفوذونون آرتماسی و روسیه نفوذونون آزالماسی دئمک ایمیش. آمان قویمایین قافقاز الدن گئتدی. و یئنه ده بو بؤیوک فلاکتین قاباغینی یالینیز و یالینیز روس لارین یگانه دوستلاری ائرمیلر آلا بیلر. اونا گؤره ده ائرمستانی سیلاحلاندیرماق لازمدیر. چئچنستان روسیه نین آیریلماز ترکیب حصه سی ساییلسا دا، داغلیق قاراباغ آذربایجانین آیریلماز حصه سی کیمی دگیل، غیر معین، دونیا آنالوقو] اوخشار نمونه سی] اولمایان اؤزل استاتوسا مالک دؤولت واحدی کیمی دستک لنمیش دیر. هر شئی یئنه ده اسکی ائرمنی سناریوسو اوزره پلانلاشدیریلیر و روس سیاستی بو ائرمنی نیت لرینین یالینیز ایفاچیسی رولوندا دیر. یازیق روسیه... جیرتدانیین اویونجو غونا چئوریلیمیش دئو.

بس آذربایجان؟ اونا دا یازیق دئیک می یا بو تاریخی چیخمازدان بیر چیخیش یولو وار، ۸۷ - ۸۸- جی ایل لردن ایچینه گیرمگه مجبور اولدوغوموز تونئلین سونونودا بیر ایشیق اوجو گورونور؟

ائرمستانداکی ائرمیلر حقارتله شوتوا (دؤنمه) آدلاندیردیقلاری قاراباغ ائرمیلرینی، کالیفورنیالی ائرمنی میلیونری و روستوفداکی ائرمنی جیب گیری، مسکوداکی ائرمنی آکادمیکی و تیفلیس ده کی ائرمنی چکمه چینی، پاریس ده شارل آزناورو و بیروتداکی «آسالا» تئورچوسونو نه بیرلشدیریر دلیل؟ یوخ، مختلف اولکله ره سپه لنمیش ائرمیلرین اکثریتی

اثرمنی دیلینی بیلیمیر. دین؟ قسماً، چونکی اثرمنی - قریقوری کیلیسه سینده ده هاچالانما وار، هئچ بیر دینه تاپینمایان اثرمنیلر ده موجوددور.

اراضی؟ البته یوخ، دونیانین بئش قطعه سینده یاشایان انسانلاری هانسی تورپاق حیسلری بیرلشدیره بیلر؟ بس اوندان نه؟ نه دیر بیرلشدیرن اثرمنیلری؟

یالیز بیر حیس. تا کؤرپه لیکدن، بئشیکدن هر بیر اثرمنی اوشاغینا تلقین ائدیلن انتقام، قصاص حیسی، تاریخ بویو عدالت سیزلیگه، ظلمه معروض قالمالاری حقینده میفلر (اسطوره لر)، افسانه لر و مطلق بونون عوضینی باشقا خلقلردن، ایلك نوبه ده تورکلردن چیخماق احتراصی، بئله بیر احتراصین، بئله بیرکینین کؤرپه لیکدن بئین لره پرچیم ائدیلمه سینین سونوجدا اؤز خلقینه بئله یالیز زمان گتیره جگی بیرانا دورسون، هر حالدا بو بیر گئرجک لیک دیر، رئال بیر فاکتوردور.

بس بیزی - آذربایجانلی لاری نه بیرلشدیرمه لیدیر، بیزیم ملی ایدئالیمیز نه دن عبارت اولمالی دیر؟ بیزی بیرلشدیرن و آیران تاریخی عامللری، تورپاقلاریمیزین بوتؤولوگونو و جنوباشمالا پارچالانماسینی، دینیمیزین طریقت لره آیریلماسینی و باشقا عامللری نظره آلماقلا بیزی واحد بیر ایدئولوژی چتری یا چادیری آلتیندا توپلاماق اولارمی؟

ملی ایدئولوژیمیزین یارانماسی حقینده آراسیرا صحبتلر قالخیر و دوغروسو من بونون طرفداری دگیلم. تک اونا گؤره یوخ کی، بیر یازیچی کیمی ایدئولوژی سؤزونه معین آلرژیم وار اؤتن دؤورلرین کومونیسست ایدئولوژی سی و اونون قارشیمیزا قویدوغو طلبلر هله یادداش لاریمیزدان (حافظه لریمیزدن) سیلینمه ییب. بیر ده کی، هر هانسی واحد ایدئولوژی ظنیمجه اینسانین دوشونجه آزادلیغینی بوخوولاییر، اونون دونیا گؤروشونو، حیاتا باخیشلارینی معین چرچیوه لره سالماغا، قالب لارا او یغونلاشدیرماغا چالیشیر. آما بو دا بیر حقیقت دیر کی، هرکس اؤزو، اؤزو اوچون معین سیاسی اجتماعی، فلسفی، ایدئولوژی موقع (موضع) سئچیر و عقیده سینده ثابت، اینانجیندا دگیشمزدیرسه بو سئچدیگی و بگندیگی پرنسیپ لرله یاشاییر. بو جهتن طبیعی کی، منیم ده اؤز حیات، اخلاق، داورانیش

پرنسپالريم وار و عؤمروم بويو اونلارا صادق قالماغا چاليشيرام. آما ايندى صحبت منيم
دوني اگوروشومدن يوخ، آذربايجان چي ليق حقينده دوشونجه لريمدن گندير. منيم آذربايجان
وطنداشي، ضيالي و يازيچي كيمي بو باره ده ده معين فيكي رليم و گوروش لريم وار.
طبيعي كي، باخيشلاريمي هئچ كسه تلقين ائتمك نيت ينده دگيلم، يالنيز آذربايجان چي ليق
ايدئال لاريني نجه گوردو گوم و دويدو غوم باره ده بير نجه سؤز دئمك ايسته ييرم.
آذربايجان چي ليق آماليني بئش سؤزله افاده ائتمك و سونرا بو بئش سؤزدن منيم اوچون
هانسي انلام داشيديغيني آچماق ايسترديم. بئش سؤز بونلاردير:

آزادليق،

مستقل ليك،

برابريك،

قارداشليق،

دوستلوق.

يئلنر درحال گوره جك كي، بو بئش كلمه نين اوچو فرانسه انقلابي نين تمل
شعارلارينداندير: آزادليق، برابريك و قارداشليق سؤزلري. آما من بو سؤزلري ده
بير قدر باشقا معنا دا آيرام.

آزادليق سؤزونو من ايلك نوبه ده اينسان آزادليغي كيمي درك ائديرم. بو معنا دا
اينسان آزادليغي ايندى چوخ دب ده اولان اينسان حقلري آنلايشينا اويغون گلير.
آما انسان حقلري دئييلنده بو افاده ده بير حقوقي چالاروار. آزادليق ايسه اينسانين
يالنيز ژوروديك (قضائي) حقلري دگيل، هم ده دوشونجه حرיתי دير. يعني، منيم
فيكي ريمجه آزاد اينسان يالنيز اؤز حقولارينى درك ائتميش اينسان دگيل، او هم ده
فيكي ر، فانتازيا (خيال - تصور) سربست لگينه يئتميش اينساندير. دوشونجه نين،
تخيلون، فانتازيانين (تصرون) حدود سوز آزادليغي اولمادان نه علمده، نه صنعتده
(هنرده)، نه سياستده، نه استحصال اتدا، عموماً حياتين هئچ بير ساحه سينده هئچ بير
اؤنملى اوغور قازانماق اولماز. هر هانسي بير خلقى ده، عموماً بشريتي ده ايره لى

آپاران ایشلر گۆرمگه یالنیز آزاد انسان قادیردیر، استرئوتیپلرین (کلیشه لرین)،
استانداردلارین، قالیبلارین اسیری اولمایان سربست اینسان.

اینسان آزادلیغی دوشونجه، سۆز، کوتله وی اینفورماسیا واسطه لری آزادلیغی،
توپلاتتی لار، پیکتت لار (بیغینجاقلار)، متینق لار کئچیرمک، مختلف تشکیلاتلار،
قوروملار، او سیرادان سیاسی پارتیالار (حزبلر) یاراتماق آزادلیغی دئموکراتیک
جمعیتین (جامعه نین) تمل پرنسیپی دیر. اونا گۆره ده یوخاریدا سایدیغیم بئش
آنلایشین بیرینجی سی دیر. *اینسان آزادلیغی* اولمایان اولکه ده مستقل اولاییلر. مثلاً
انور خوجه دورونده آلبانی، شمالی کوره، بعضی مسلمان، آفریکا، لاتین آمریکا
اولکه لری. آما اینسان آزادلیغی اولان اولکه غیرمستقل اولاییلمز، چونکی آزاد
انسان اۆز اولکه سی نین ده آزادلیغی و مستقل لیگی اوغروندا مبارزه ائتمک و غلبه
چالماق امکاینی بولور. انگلیسده و فرانسده دئموکراتیک قورولوشلارین، یعنی
اینسان آزادلیق لارینین اولماسی بو اولکه لرین مستقل لیک لرینده ده آزاد فیکیرلی
اینسانلارین ملی مستقل لیک اوغروندا مبارزه آپارماسینا امکان وئردی. سونوجدا
هندوستان دا، پاکستان دا، الجزایر ده، نئچه نئچه عرب و آفریقا اولکه سی
ده مستملکه زنجیرلریندن قورتولا بیلدی.

ملی مستقل لیک ایکنجی و چوخ واجب شرطدیر، دنیا جامعه سی طرفیندن
قبول اولونموش سرحدلری ایچینده، اراضی بوتؤولوگو و یا توخونولمازلیغی
شرایطینده اؤزمستقل، سووئرن (حاکمیت حقى اولان) دولتینی قورماق، یاشاتماق،
هر خلقین طبیعی آرزوسو و قانونی حقدیر، بعضیاً سووئت تبلیغاتی، حتا پوست
سووئت (شوروی دن سونرا) دؤورونون بیر پارا پولیتولوق لاری بئله ابسورد
(مزخرف) بیر مدعا ایره لی سوروردولر کی، کئچمیش سووئت رئیسپوبلیکالاری
(جمهوریلری) مستقل یاشایا بیلمز، گویا کیچیک خلقلرین ائله امکانلاری یوخدور
و اونا گۆره ده شوروینین داغیلماسی ایلک نؤبه ده بو بیچاره بالاجا خلقلرین
فلاکتی دیر. اولای کئچمیش سووئت رئیسپوبلیکا سیراسیندا بیر میلیون اهالیسی اولان
استونی ایله بیر سیرادا ۴۰ میلیونلوق اوکراین دا وار. بئلوروس، قزاقستان،

اۋزبېكستان بېر يانا دورسون، يۇددى مېليوندان آرتىق اھالىسى اولان آذربايجان داکيچىك اۋلكه دگيل، و نيه گۈره لوکزامبورق، آندور، کويت، نېپال يا خود سئيشئل آدالارى مستقل دۋولت کیمی ياشايا بيلر آما، توتاليم گورجستان يا ليتوانى يوخ؟ كئچميش سووت رئسپوبليكالارينين مستقل ليگينه قارشى چيخانلار بئله دئيرلر کى، گويا دونيادا تام مستقل اۋلكه يوخدور حتا ان بۋيوک اۋلكه لر ده تام مستقل دگيل، بو ادعالار آنجاق و آنجاق دئموقوزيادور (رياکارليق / عوام توغلاماقدير).

البته هر بېر خلق يئر کورهسى آدلانديرديغيميز سيارهده ياشاير، هر اۋلكه دونيانين قبول ائتديگى بېرگه ياشاما قانونلارينا و شرطلرينه، امضا ائتديگى عهدنامه لره مقالوله لره، عضوا ولدوغو خلقلر آراسى تشکيلاتلارين نضامنامه لرينه عمل ائتمه ليدير.

خلقلرين بېرگ ياشاماسى آيرى آيرى اينسانلارين، عايله لرین يازيلماميش، آما نظرده توتولان معيشت عهده ليکلر کيميدير، سن اۋز منزلى نين صاحبي سن، عايله نين ايشينه کناردان هئچ کسين قارشماسيني ايسته ميرسن. آما سن «کئفيم بئله ايسته يير» دئيه ائوينده نفسلى اورکستر چالديرا يا پارتلايش ائده بيلمزسن. يانغين دا تۈرده بيلمزسن. سوکيرانلاريني (سو شيرلرينى) آچيق قويوب، آشاغى قونشولارا سئلر آخيدا بيلمزسن. هله ائتيك (اخلاق) آنلاييش لار، نزاكت نورملارى دا وار. قونشولارين ماتملى ديرسه اونلارين ياس گونلرينده اۋز منزلىنده توى بوساط قورماماليسان. بو معنادا عايله لرین داورانيش قايدالاريندا عمل ائدن عايله ده، اۋلكه ده قونشولاريني اينجيتمز. يا خود آنجاق اۋز مى ماراقلاريني دوشونه رک اۋزگه لرین مى ماراقلارينا اعتناسيز يانشماز. چاي بېر اۋلكه دن باشقا اۋلكه يه آخيب گئدير، آما سن اونون قاباغيني کسيب قونشو مملکتى سوسوز قويابيلمزسن. مى مستقل ليک ده، انسان آزادليغى کیمی ان جدى شکیله مسئوليت دئمکدير. او جمله دن اۋز خلقى نين طالعى قارشى سيندا مسئوليت.

بوتون بونلار معلوم حقيقت لردير و بو آنلامدا البته ان بؤيوک مستقل دؤولت لر بئله باشقالارى قارشى سيندا مسؤوليتدن آزاد دگيل لر. أمما محض (فقط) بو آدلا کئچميش سووت رئسپوبليکالارينين مستقل ليک نيت لريني اساس سيز سايماق جيغال ليقدير، بيله رکدن کارتلارى تاي دگيشيک سالماقدير. دئير سينيز، هلند، سويس يا خود اطريش ده تام مستقل دگيل؟ اولسون ائله بيزه ده بو درجه ده مستقل ليک يئتر، آرتيغيني ايسته ميريك.

برابريک سؤزده دگيل ايشده، حقيقتاً گئرجکدن اهالينين صينفي، ملي، عرقى، دينى، جنسى برابريکي دئموکراتيک جمعيتين (جامعه نين) باشقا بير تمل پرنسپي دير. سووت جامعه سينده هامى نين برابر اولماسيندان دانيشيليردى و عين زماندا بير صينفين پيرولتاريانين - هئژموني سى اعلان ائدليليردى. کندلى صينفى هئژموني نين بؤيرونده يئر آليردى، ضيالى زومره سى ايسه بو ايکيسى نين خدمتچى سى سايليردى، (بو ناقص دوشونجه طرزى بير چوخ بئين لردن اينديه جن چيخمايب، ضيالىلارين رولونو يئنه ده کيمسه اقتدارا، مخالفته، لاپ ائله خلقه خدمته گؤرورلر. ضيالى خلقينه خدمت ائتمه لي دير - دئيرلر، بئله چيخير کى، ضيالى خلقين بير حصه سى دگيل، خلقين قاپيدا خدمتچى کيمي ساخلادىغي عجايب غرايب بير مخلوق دور).

برابريکي بيان ائتميش سووت جامعه سى نين بو صينفى موقعى نين (موضعى نين) هانسى نتيجه لره گتيرديگيني تاريخ گؤستردي. اصلينه قالسا پيرولتاريانين هئژمونلوغو دا ياليز بير زومره نين - سووت بوروکراسياسى نين - هئژمونلوغونو تامين ائدن رياکار فورمولو ايدى. اودورون بير چوخ باشقا مطلبلرى کيمي بو مؤوضوع دا آنکدوت لارلا (لطيفه لرله /جوک لارلا) دقيق افاده اولونوردو. سووت آدمى خارجى اولکده او توموبيل زاوودونون (کارخاناسى نين) قارشى سيندا بو زاوودون فعله سيندن خبر آلير: بو زاوود کيميندير؟ صاحب کارين؛ جوايى آلير. - بس بو او توموبيل کيميندير؟ فعله: منيم دئير.

عين مكالمه سووئت شهرينده تكرر اولور. اجنبى توريست سووئت فعله سيندن:
- بو زاوودكىميندير؟ - دئيه خبر آير. فعله غرورلا: - منيم - دئير. - بس زاوودون
قارشى سينداكى او توموبيل كيميندير؟ فعله مأيوس-مأيوس: مديرين دير - دئير.

قارا فعله ليكدن باشلايب ميلونئر اولموش تقى يئفلىرين، نقى يئفلىرين عؤمور
پيلله لرى سووئت قورولوشوندا امكانسىز ايدى. باجارىقلارى، قابليتلىرى
صاحب كارلىق، تشبث كارلىق، كومترسيا (آيش وئريش)، تيجارت، بيزينس (آل وئر)
ساحه سينده مئيدان اچيخانلار يا تعقيب و تلف ائديلىر، يا گؤردوكلرى ايشى،
پئشه نى گيز تلمه لى، آيرى آدلا تقيديم ائتمه لى اولوردولار. ايشينى بيلن،
واريلى مالينى زحمتله، باجارىغى ايله قازانان كندلى ده قولچوماق آدلانديريلير
مفلس و محوائديلىردى. جامعه ايسه ياليز هر نين اؤز پئشه سى ايله، باجارديغى و
اوغور قازانا بيله جگى ايشله مشغول اولماسى شرايطينده نورمال انكشاف ائده بيلر.
هئچ كسى چيخداش ائتمه دن، هئچ كسه قارشى آيرى سئچگى ليك ياپمادان ايلكىن
برابريلىك شرطلى ايله هر نين اؤز شانسيندان استفاده ائتمه سينه، اؤز باجارىغينا،
امكانلارينا يا ان آزى بختينه گونمه سينه امكان ياراديلمالى دير.

صينفى برابريلىكه بير سيرادا مى، عرقى، دينى برابريلىك ده دئموكراتيك
قورولوشون اساس شرطلريندن دير، هر هانسى ملتين اولكده ياشايان باشقا
ملتله، عرقله نسبتاً حاكم موقعدن (موضعدن) چيخيش ائتمه سى، سايجا
چوخلوغوندان استفاده ائده رك اونلارين مى حيثيتى نين آلچالتماسى، مى دگرلرينه
اعتناسيزليغى، هر هانسى تعقيب تضييق فورملارى دؤزولمزدير و بئله داورانيشين
آجى نتيجه لرى حاكم ملتين اؤز باشيندا پارتلاير. فاشيست آلماين عاقبتى بشر
تاريخى نين فاجعه وى و عبرت آميز درس لريندن دير. ايلك آدديلاريني آتان، هله ده
كؤرپه ليك چاغلاريني ياشايان آذربايجان دئموكراسى سينين اساس پرنسيپلريندن
بيري برابريلىك پرنسيپى صينفله شامل ائديگى تكين مى آزادلىق لارا دا عايد
اولمالى دير. خلقيميزين مى منتاليله سينه (ذهنيتينه) خاص اولان دؤزوملو لوك،
تولئرانس ليق (تابلاشما/ مدارا) اولكه ميزده كى بوتون مى و دينى آزليقلارا مناسبتده

آچیق آیدین حیاتا کئچیریلمه‌لی دیر. البته بو دؤزوملو لوک ایستر آذربایجان تورکلرینین، ایستر ملی آزلیقلارین، ایستر سه ده مسلمان و غیرمسلمان دیندارلارین آنا یاسامیزا ضد اولابیله جک رادیکال ئاکسترمیست (افراطچی) تمایل لرینه یول آچماق کیمی قاورانمالی دئیر. بعضاً ان دئموکراتیک اولکه لرده بئله رادیکال دین چی لر، افراط سول یا خود افراط ساغ قوه لر دئموکراتیک کونستیتوسیالاردان (آنا یاسا، اساسی قانون) یارارلاناراق اقتدارا گلیر و سونرا بو قانونلاری اؤز لرینین آیاقلاری آلتینا آتیرلار. بودورکی برابرلیک پرنسیپی برابرلیگین دوشمن لرینه عاید ائدیله بیلمز.

جنسی برابرلیک ایلك نوبه ده قادینین جامعده کیشیلرله برابر موقع توتماسینی، او جمله دن سیاست ساحه سینده ده مهم موقعلر قازانماسینی تأمین ائتمه‌لی دیر. کئچمیش شوروی ده اولدوغو کیمی یالنیز فورمال استاتیسیتیکا (آمار) باخیمیدان قادینلاری (خانیملاری) ایره‌لی چکمک بو برابرلیک پرنسیپینی بایاغیلاشدیریلماسی دئمکدیر، آما قادینلار آنا کیمی، اولادلاری نین ایلك تربیه چی سی کیمی، عایله نین معیشت قایغی لارینی اساساً اؤز چیگنینه داشیان وارلیق کیمی کیشیلره نسبتاً اجتماعی حیاتدا علاوه امتیازلارا و گذشت لره مالک اولمالی دیر. بو برابرلیک پرنسیپینی سؤزده یوخ، عملده عدالتلی تناسیبینی معین لشدیرر.

هر هانسی اداره ده، استحصالاتدا، تشکیلاتدا چالیشان قادینلارین تام معاشینی (آیلق گلیرینی) ساخلاماقلا برابر ایش گونونون معین ساعاتلارینی عایله سینه، بالالارینا ایریلماسی دا اولونمالی دیر.

قارداشلیق دئییلنده تورک قارداشلیغی نظرده توتولور. تاریخی کؤکلری، دیل، صنعت (هنر)، گؤزللیک، اخلاق آنالییش لاری بیر اولان تورک خلقلرینین، ایلك نوبه ده اوغوزمنشالی آذربایجان و آنادولو تورکلرینین مناسبتلری دوستلوقدان داها آرتیق قارداشلیق سؤزو ایله سجیه لنه بیلر.

تورک قارداش لیغی نین مهم عامللریندن بیر ی و ان چوخ مباحثه دوغورانی دیل مسأله سیدیر. بو باره ده من موقعیمی (موضعیمی) دفعه لرله آچیقلا میشام، بیر داها آچیقلاماغا حاضرام. تاریخی کؤکلری بیر اولسادا بو گون نه اینکی بوتون تورک خلقلرینین، حتا اوغوز قوروپونا داخل اولان آنادولو و آذربایجان تورکلرینین، تورکمن لرین و قاقا اولارین دیل لری بیر بیریندن معین درجه ده فرقله نن مستقل دیل لر دیر. لهجه لر یوخ، محض (فقط) دیل لر. بو دیل لرین یئرینه واحد تورک دیلی یاراتماق گله جگین واحد کومونیسیم دیلی نین روس دیلی اولاجاغی حقینده خولیلار قدر غیر رئال دیر. هئچ بیر ملت عصر لر بویو فورمالاشمیش دوغما دیلیندن ال چکمک ایسته مز. آما تورک خلقلرینین بیر بیر ی ایله داها دا یاخینلا شماسی اوچون تورک دؤولت لری و مختار جمهوریلری واحد دیل سیاستلرینی معین لشدیره بیلر لر. بو سیاست بیر بیر لرین مطبوعاتینی، تئلوویزیون کانا لارینی و رادیو لارینی داها یاخیندان ایزلمک، شاگرد، طلبه (دانشجو) مبادله سی، بدیعی و علمی ادبیاتین ترجمه ایشینی فعال لاشدیرماق، عمومی نشر لر، انسیکلوپئدیک کیتابلار، لغت لر، عمومی تاریخ و ادبیات شناس لیق آراشدیرمالاری، اورتاق تئرمین لر (اصطلاحلار) قبول ائدیلمه سی و سایر آسپئکت لرده (فیکیر لرده) اولایلر. تورک دونیاسی نین عمومی مدنی معنوی مکانی، انفورماسیا، علم، صنعت (هنر) مکانی یارانمالی دیر، آما هئچ بیر تورک خلقی، سایجا ان کیچیک بئله عمومی و مجرد توران آنلا ییشی ایچینده ارییب گئتمه مه لی دیر. بو رئال دا دگیل. من یئنه ده اول لرده اولدو غو کیمی دیلیمیزین آذربایجان تورکجه سی یاخود آذری تورکجه سی آدلانماسی نین طرفدار ییم. «آذربایجان تورک دیلی» و «آذری تورک دیلی» سؤز بیرلشمه لرینی ده مقبول حساب ائدیرم. بو سؤز بیرلشمه لرینده «تورک» کلمه سی دیلیمیزین عصر لردن گلن عنعنه وی آدینا باغلی دیر سا «آذربایجان» یاخود «آذری» کلمه لری تورکیه تورکجه سیندن فرقلندیرمک اوچوندور. «آذری» کلمه سی نین هاچانسا ایران [دیل] قوروپونا عاید اولان بیر دیل اولماسی بیزیم قولاقلاریمیزدا آرتیق چوخدان دوغمالاشمیش سؤزدن چکیندیرمه مه لی دیر. اسلاو [دیل لی] بولغار، قافقاز دیل لی

آوارلار خلقلربینین وقتی ایله تورک قومونا عاید اولان آدیندان امتناع ائتمیرلر. «آذری تورکجه سی» معین درجه ده آذربایجان تورکجه سیندن ده اوغورلودور، چونکی یالیز اراضی پرنسیپینه اساس لانیمر. «گورجوستانلی آذربایجانلی لار، داغستانلی آذربایجانلی لار، ارمنستانلی آذربایجانلی لار» کیمی منطق سیز افاده لرین یئرینه، گورجوستان دا یاخود ارمنستان دا یاشایان آذری تورک لری دئمک دها دوزگون اولمازی؟ دربنددن همدانا، ایغیدیردان زنجانا، بورچالی دان کرکوکه قدر دانیشیلان دیلمیزی ده آذری تورکجه سی آدلاندیرماغیمیز، هر جه هتدن دها اوغورلودور.

دوستلوق دئینده بو عبارت سووئت تبلیغاتی نین توره تدیگی افاده یوخ، بلکه، خلقلر دوستلوقو نظرده توتولور. چونکی بو سواستفاده اولونموش افاده نین ماهیتی، مغزی خلقیمیزین طالعی اوچون سون درجه واجب و اونملی دیر خلقلر دوستلوقو هم اراضی، تاریخی طالع، عادت- عنعنه باخیمیندان بیزه یاخین اولان قوتلو خلقلره مهربان مناسبت لرینه، هم ده آذربایجانین اوز ایچینده یاشایان مختلف ملت لرین دوغمالیق علاقه لرینه (رابطه لرینه) عاید ائدیلمیشدیر. تورک خلقلری ایله قارداشلیق تئللری باره ده یوخاریدا دئدییم. اسلام اولکه لری ایله دوستلوق مناسبت لرینه گلدیکده، البته نیجریه و اندونزی کیمی اوزاق مسلمان خلقلری ایله ده یاخشی مناسبت لریمیز اولمالی دیر، آما ان مهربان، ان محرم علاقه لری قونشو مسلمان اولکه لری ایله ایرانلا، پاکستانلا، افغانستانلا، تاجیکستانلا، عرب دؤولت لری ایله قورمالی ییق. ایران استثنا اولماقلا بو اولکه لرین هئچ بیر ایله آرامیزدا پروبلئم یوخدور. هر ایکی اولکه نی ایرانلی و آذربایجانلی ناراحات ائدن پروبلئم جنوبی آذربایجان مسئله سی دیر. بو پروبلئمین چؤزولمه سی اوچون خیال پرست لیکدن ال چکیب گونئی آذربایجانین بو گون ایران دولتی نین ترکیب حصه سی اولدوغونو فاکت کیمی قبول ائتمه لیک. اگر بوتون باشقا دؤولت لر کیمی بیز ده اراضی بوتوولو گوموزه بئله حساس لیقلا یانا شیریقسا، داغلیق قاراباغین آذربایجانین آریلماز حصه سی اولدوغونو بوتون دونیا طرفیندن بیر دفعه لیک تصدیق ائدیلمه سینه چالیشیریقسا، ایران دولتی نین ده بو حقیقی تانیمالی ییق، البته هئچ کس

بیزدن گوئی ده کی ۳۵ یا ۴۰ میلیون سویداشیمیزین طالعینه بیگانه قالمایمیزی طلب ائده بیلمز. آذربایجان تورکلری ایران دا ملی آزادلیق دگیل، ایران دولتی نین سایجا فارسلا رلا تن (برابر) گندن اساس عنصرودور. بئله اولان صورتده بو عنصرودن دیلی ده رسمی سیاست قوروملاریندا، مطبوعاتدا، رادیو و تلویزیوندا، تدریس و علم و مدنیت سیستمینده لایق اولدوغو یئری توتمالی دیر. قوزئی و گوئی آذربایجانین مدنی ایلشگی لری نین گئیشلمه سی اوچون شرایط یاراتمالی دیر. الفبا فرقلریمیز بو علاقه لری (رابطه لری) معین درجه ده انگل له بیرسه تلویزیون انفریری (تشنعی) و رادیو دالغالاری موسیقی میزی، شعریمیزی، صنعتیمیزی (هنریمیزی) دوغما دیلمیزده آرازین بوتاییندان او تاییندا، بوتاییندا بوتایینا چاتدیرا بیلر. بو ایران دولتی لیگی نین ده خئیرینه اولار. کیمسه اوستو اورتولو قالان پروبلملری تیخاجلا قاپاییرسا بیر گون بو تیخاجین پارتلایشلا سیچرایب کنارا آیلما سی داها رئال تهله که دیر. ایرانین دؤولت بوتولو گونه خلل گتیرمه یین حقلر، آنا دیلینده دانشماق، یازماق، اوخوماق، یاشاما ق آزادلیغی بویوک بیر خلقه صدقه کیمی دگیل، قانونی و طبیعی وجدان بورجو کیمی وئرلمه لی دیر. بو سورون (سوال) آرادان قالخارسا ایران و آذربایجانین تاریخی، عنعنه وی یاخین لیغی، مدنیت، صنعت (هنر)، ادبیات، موسیقی، معیشت دوغمالیغی تام معناسیندا هر ایکی مستقل دؤولتین یئنی مستوی ده قارشی لیقلی زنگین لشمه سینی تأمین ائدر. البته ایراندا کی بعضی قافالارین دا، روسیه ده کی بعضی قافالار کیمی کئچمیش امپراتورلوغ هاواسیندان آزاد اولما سی شرط دیر. هئچ کس و هئچ یئرده بوگونکو مستقل آذربایجانا کئچمیش ایران شاهلارینین واسال (خراج وئرن) اولموش خانلارین جمعی کیمی، یاخود کئچمیش سووئت سوسیالیست رئیسوبلیکاسی کیمی یاناشما مالی دیر، نه آچقدا، نه گیزیلی خویلا لاردا، «اورتولو بازار دوستلوغو پوزار».

بو جهتدن روسیه ایله مناسب تریمیز سون درجه اؤنملی طالع یوکلو مسأله دیر. هئچ بیر وقت چار (تزار) روسیه نین مستملکه چی لیک سیاستینی و شوروی رهبرلیگی نین شووونیست آغالیغینی روس خلقینه، روس مدنیتینه، علمینه، ادبیات

و صنعتینه (هنرینه)، تحصیلینه و سجه سینه مناسبیتیمیزله عینی لشدیرمه مه لیک. مدنی ترقی، شرق عطالتیندن قورتولوب غرب دینامیس مینه یاخینلاشمامیز باخیمیندان روسیه ایله ایکی عصرلیک اونسیتی میزین خئیلی مثبت جهتلی ده وار و بونو کیمسه دانا بیلمز. بعضی باشقا قونشو مسلمان اولکه لری ایله مقایسه بونو عیانی ثبوت ائدیر. روسیه اوز داخلینده کی ضدیتلردن یاخا قورتارا بیلسه، بیان ائدیگی آما هله کی، تام معنادا گنده بیلمه دیگی دئموکراسی یولو ایله ایره لیله سه، خولالارا قاپیلیب هر هانسی فورمدا تاریخین آرشیوینه و ثریلمیش امپراتورلوغو یئیندن آیری آدلا بریا ائتمگه چالیشماسا، تورکیه ایله قارداشلیغی میزین کؤکلرینی و ماهیتینی، هئچ ده روسیه یه قارشی یؤنلمه دیگینی درک ائده بیلسه، آمریکا ایله مناسب تیریمیزه داه او بؤنکتیو موقع (موضع) توتسا بو بؤیوک قونشو موزلان ان سیخ و ان مهربان علاقهریمیز اول بیلر. آذربایجان هله اوزون زمان دونیانین معنوی دگرلرینه قوشماق اوچون روس دیلی نین واسطه چی لیگیندن استفاده ائده جک و هله چوخ ایلر روس مدنیتی نین جاذبه دایره سینده قالا جاقدیر. اوز اولوگونده بو تهله کی و منفی بیر شئی دگیل آما بورادا بیر مسئله نین ده اوستونده دورماق ایسته بیرم.

معین تاریخی شرطلر نتیجه سینده بعضی آذربایجان ضیالی لارینین دوغما دیل لرینی یئتریرینجه بیلمه مه لرینی اولارا ایراد توتورلار، البته، ایده آل حالدا هر بیر ضیالی ایلك نوبه ده اوز دیلینی مکمل بیلمه لی دیر. آما انصاف نامینه اونو دا دئیک کی، اوز دیلینده تأسف کی، ایسته نیلن سربست لیکده دانیشا بیلمه یین چوخ بسته کارلاریمیز، رساملاریمیز، حتا یازیچی لاریمیز آذربایجان مدنیتی نین اوجالماسی، اونو دونیا صنعتی نین چاغداش اورنکلرینه بوی وئره جک بیر سوییه یه یوکسلمه سی اوغروندا دیلی بیلیب، افسوس کی، آیری هئچ نه بیلمه یین بعضی لریندن قات - قات آرتیق خئیرلی ایشلر گؤروب لر. آذربایجان تورکو اولوب آذری تورکجه سینی یئترینجه بیلمه ینلره یازیق. آما آذری تورکجه سینی بیلیب بو دیلده آذربایجان تورکلرینه کفر ائدنلره، تورک دیلینده تورکلر گون علییه یه یازانلارا، دانیشانلارا نه دئیه سن؟

گورجستان هم ياخين قونشوموز، هم ده بوگون استراتژي متفقيم يزدير. جغرافي موقع لريميز ائله دير كي، بو متفقليگين محض استراتژي مقصد داشيماسي، يعني موقتي دگيل، اوزون مدتلي اولماسي فاكثير. گورجو مدنيتي نين اوزلليگي، اوزونون غربه باخماسي، وقتي ايله تيفليس ين انترناسيونال قافقاز شهري اولماسي ايله ده باغليدير و آذربايجانين بير نئچه اونملي سيماسي نين، بير نئچه مهم حادثه سي نين بو شهرده مئيدان اچئخماسي دا طبعي دير. گورجستانلا دوستلوق مناسب تيريميز بو اولكه ده ياشايان ياريم ميليون سويداشلار يميزين طالعينه ده تايمينات و ثرمه لي دير. تاريخين انكشاف يوللاريندا بوردوره مه لري ده اولور و صباح، آلاه گؤسترمه سين، هر هانسي بير يئني قامساخورديانين گورجستانداكي آذري توركلرينه قارشي زوراكي ليق سياستيني بوس بوتون استئنا ائتمك اولماز، بونا هر حالدا بيز ده، و داها آرتيق گورجستانلي سويداشلار يميزدا احتياط اوچون حاضر اولمالي ييق كي، اثرمنستانداكي آذري توركلرينين عاقبتيني، نه اونلار اوزلري، نه ده آذربايجان، بير داها ياشامالي اولماسين. بو قدر قان توكولندن، بو قدر غدارليقدان، ساغالمازيارالاردان، ميليونلارلا اينسانين فاجعه سيندن، سؤندورولموش او جاقلاردان، تالان اولموش ائولردن، تايدالانميش منزل لردن سونرا اثرمنستانلا، اثرمنيلرله مناسب تيميز نئجه اولمالي دير؟ پارادوكسال (غئيرعادي) بير فيكير سؤيله يه جگم: اثرمنيلرين حتا ۹۹ فاييزينين باريشماز دوشمنيميز اولدوغونو قبول ائتسك بئله اثرمني خلقيني بير خلق كيمي دوشمن سايمامالي ييق. چونكي دونيادا هئچ بير خلق باشقا بير خلقه دوشمن دگيل. خلقلرين بيربيرينه دوشمن اولماسي پرنسيپ مساله سي دير، بلكه ده اينديليك بير آلدانيشين سيمبوليك افاده سي دير. حكومتلر، سياسي قورولوشلار، اوردولار، واردؤولت صاحبلري، مطبوعات ايشچيلري، آديني ضيالي قويموش اهل قلم لر باشقا خلقه نفرت حيسلريني، دشمنچي ليگي، عداوتي، كيني تبليغ و تلقين ائده بيلر. آما خلق اوزا اوزلوگونده دوشمن اولاييلمز.

فاشیست آلمان ایله محاربه آپارمیش فرانسه لیلر، انگلیس لر آلمانلیلاری یاغی سایمادیقلاری کیمی، آمریکانین پرل هاربور حربی بازاسینی (پایگاهینی) دارماداغین ائتمیش ژاپونلار و هیروشیمایا آتوم بومبی آتمیش آمریکالیلار بوگون بیریرینه دوشمن اولمادیقلاری کیمی، یونانلیلارلا تورکیه تورکلری، فلسطینلی لرله اسرائیل لی لر دیل تاپماغا چالیشدیغی کیمی بیر گون داغلیق قاراباغ مسأله سی عدالت له حل ائدیلدیکدن، آذربایجانین اراضی بوتؤولوگو برپا اولوناندان، قاققینلار دوغما یوردیووالارینا دوئندن سونرا، هله قؤور ائله یین [اوزو آچیلیمیش] یارالار بیر آز اوغوناندان سونرا آذربایجانلا ائرمینستانین دا نورمال قونشولوق مناسبتلری قورابیله جکلرینه اینانماق ایستردیم، چونکی ائرمینلر ده آخی یاشادیقلاری یئرلردن کؤچوب آیا گئتمه یه جک، دئمه لی تاریخاقونشولوغا محکوموق و «قونشون پیس دیر کؤچ قورتار» مسأله عایله لره عاید اولسادا خلقلره عاید ائدیله بیلمز. ائرمینلری رقیب ساییریقسا بو دوشمنی داها یاخیندان اؤیرنمه لیک. ائرمینی تاریخی، دیلی، سیاسی پارتیالاری، بوگونکو مطبوعاتی و اجتماعی قورومو حقیقده مکمل بیلگیلره مالک اولان متخصص لر یئتیشدیرمه لیک. تورک دیلچی لیگی نین ان گؤرکملی سیمالاری سیراسیندا ائرمینی لر یئر آلیب ائرمینستاندا آچاریان، تورکیه ده آکوپ دیل آچار، روسیه ده لازارف لر، بوداقوف لار، سئوورتیان لار.

اینانمیرام کی، تورک دیلینی تورکلره خصوصی محبتلری اولدوقلارینا گؤره بئله دریندن اؤیرنیلر. سویوق محاربه نین شیدیرغی وقت لرینده آمریکادا، اوروپادا، سووئتولوژی، کرملینولوژی اوزره متخصص لرین یئتیشدیریلمه سی و فعالیتی ده سووئت اتفاقینا و کرملین رهبرلرینه سئوگی نین افاده سی دگیلدی، دوشمنی، رقیبی داها یاخشی تانیماق، اونون ضعیف گوجلوی یئرلرینی بیلک و مبارزه ده استفاده ائتمک مقصدی گودوردو.

داغلیق قاراباغدا آذربایجان دؤولتچی لیگی نین برپا اولونماسینا اینانیریقسا و بوردا ائرمینی لرین یاشایاجاقلاری بیر گئرچک دیرسه همین ائله قاراباغ ائرمینلری

آراسیندان آذربایجانین سووئرن (حاکمیت) حقلرینه، دؤولتچی لیگیمیزه، اراضی بوتؤللوگو موزهلویال (وفادار/صادق) مناسبت بسله یین و داغلیق قاراباغی آذربایجانین ترکیبینده بیر قوروم کیمی اداره ائده بیله جک کادرلارین حاضیرلانماسی ایشینی صاباحا قویمادان، بوگوندن باشلاماق لازمدیر. دئمیرم کی، اثرمنیلردن قاراباغدا بیزه ایشله یین جاسوسلار حاضیرلایاق. یوخ. داغلیق قاراباغین انضباطی ایشلرینی آذربایجان آنا یاساسینا گؤره یؤنه لن، بو اراضی نین آذربایجانا باغلی اولدوغونو فاکت کیمی قبول ائده بیله جک یئرلی کادرلار حقیقده دوشونمه لی، اونلاری آختاریب تاپمالی و ایندی دن حاضرلامالی ییق. بئله لری یقین کی، وار، قورخوب اوزه چیخمیرلار. بو جور دوشونن آداملارین فعالیت لرینین یالنیز آذربایجان اوچون دگیل، قاراباغ اثرمنیلری اوچون ده فایدالی و گرکلی اولاجاغینا اونلاری اینانديرماق لازمدیر.

قاراباغ پروبلیمینی لایقلى شکیلده حل ائتمک اوچون بیز بیر خلق کیمی مغلوبلوق کومپلئکسیندن (عقده سیندن) ده آزاد اولمالی ییق. قاراباغدا حربی ظفر چالا بیلمه مگیمیزن آجی سینی دویماماق اوچون گؤزلریمیز اؤنونده جریان ائدن حادثه لری یادا سالماق کفایتدیر. دونیادا ان بؤیوک اوردویا مالک اولان، ان یئنی، ان دهشتلی سیلاحلارا تجهیز اولونموش، چوخ عصرلیک ساواش عنعنه لریندن بهره لهنن و مکمل حربی تحصیل آلمیش سررشته لی سرکرده لره، ژنرال لارا، ضابطلره (افسرلره) مالک نهنگ روسیه بالاجاچئنستانین عهده سیندن نئچه ایلدیر گله بیلمیرسه، گورجستان کیچیک آبخازی رام ائده بیلمیرسه، یوکسک حاضرلیقلى، دؤیوشکن و جسور تورک اوردوسو پ.ک.ک.چی لارین کؤکونو کسه بیلمیرسه، ملی سیلاحلی قوه لری یئنی یئنی یارانان آذربایجانین قاراباغداکی اوغوسوزلوغونو فاجعه کیمی قبول ائتمک و خلقه محض (فقط) امیدسزلیک اؤرنگی کیمی تقدیم ائتمک دوز دگیل.

۱۹ نجو عصرده پروسلا محاربه ده مغلوب اولموش فرانسه، آلساس و لورن ایالتلرینی ایتیرمیشدی. پاریسده باریشیق مئیدانیندا بوتون فرانسه ایالتلرینی تمثیل

اٺدن رسمي هٺيڪل لري وار، بو اياتلر ايتيريلندن سونرا آلزاس و لورن هٺيڪل لرين اوستونه اورتوڪ چڪيلرميش. تا بيرينجي دونيا حرينده فرانسه آلماني مغلوب ائديب و اياتلري يٺندن قايتارانا قدر بو اورتوڪلر آچيلمايٺب. آلمان مغلوبيت آكتينا]مقاوله سينه] قول چڪديگي واقون تاريخي بير يئر ڪيمي قورونوب ساخلانيرميش و حڪه لي هيتلر ايڪينجي دونيامحاربه سي ايللرينده فرانسه ني اشغال اٺدرڪن تسليم چي «پٺن» حڪومتي مغلوبيت آكتيني همين او واقوندا امضالايب، آلمان قوشونلاري پارسين شانزه ليزه سيندن ظفر مارشي ايله آديم لاييلار. بٺش ايل سونرا ايسه آلمان دارماداغين اولوب و هيتلر بونڪيرينده (پناه گاهيندا) انتحار ائديب. پارس ده، آلزاس دا، لورون ده، بوتون فرانسه ده يٺندن آزاد اولوب. تاريخ، آلاهيڻ صبريدير، هر خلقين طالعينده قارا گونلر اولور. روسيه بي آبير چي برست] ليتوفسڪ] مقاوله سيني امضالاغا، تورڪيه آلچالديجي مودروس آنلاشماسينا قول قويماغا مجبور اولوبلار، آما وقت ڪٽچيب، عدالت غالب گليب و بو امضالانميش سنڊلرتاريخين زييل قوطوسونا آتيليب.

آذربايجانين گله جڪ طالعينده مهم رول اويناياجاق عاملردن بير ده آمريڪا ايله، اوروپا ايله مناسبلردير. علي بگ حسين زاده نين ايلڪ دفعه اورتايا آتديغي، سونرالار ضياگوي آلپين دا قبول ائديگي مشهور اوچلوگو يادا سلاق: تورڪلشمڪ، اسلام لاشماق، معاصيرلشمڪ، بو سون آنلايشي غربلشمڪ، اوروپا لاشماق ڪيمي ده افاده ائديرلر. هر حالدا معاصيرلشمڪ اساس اعتبار ايله غرب دگرلرينين منيمسه مه سي آنلاميندا دير. آماماستقل آذربايجاندا تورڪلشمڪ اؤن پلانا چڪيليرسه، اسلامي دگرلره قايتماغيميزين واجب ليگي وورغولانيرسا اوچونجو عنصره، چاغداشلاشماغا، معاصير دونيانين انڪشاف سوييه سينه قالخماغا چوخ دا اهميت وٺريلير. نه دنسه چاغداشلاشماغي، غرب، اوروپا دگرلريني منيمسه مگي، ملي ليگيميزه زيان وورا بيله جڪ تهلكه ڪيمي قاويرايريق. البته غزٺ ژورنال لاريميزين، اؤزل تلويزيون ڪانال لاريميزين و راڊيو استانسيالاريميزين آدلاري يابانجي سؤزلرديرسه، باڪي نين ڪوچه لرينده (خياوانلاريندا) اجنبي ديبلرده يازيلان رٺڪلاملار، دوغما ديليميزه ڪي لردن

چو خودورسا، گنج لریمیز حتا آذربایجان دیلینده روس یا انگلیس اکسانی ایله،
انتوناسیالاری (تلفظ لری) ایله، عبارت لریله دانیشرسابئله غربلشمگی، بئله
معاصیرلشمه نی هئچ جور قبول ائتمک اولماز.

جلیل محمدقلی زاده «آنامین کیتابی» ندا بو اوچلوگون افراط شکیل لرینی
آچیق آچیق استهزا ائدیردی. اسلام لاشماغی، تورک لشمگی (عثمانلی لاشماغی)،
روس لاشماغی آنامیزین کتابیندان یادیرغماق کیمی، ملی دگرلرین ایتیریلمه سی
کیمی سوچلا ییردی. آما آخی دونیانین، او جمله دن غرب دونیاسی نین حقیقی و
بیزه بوگون چوخ گره کلی معنوی، فلسفی، مدنی، ائستتیک، بدیعی دگرلری، نهایت
دئموکراتیک سیاسی دگرلری وار. بیز محض بو دگرلردن یارارلانمالی ییق. اجنبی
سئیره بالون لارلا دگیل، کوسمیک (فضائی) راکت لره چیخدیغی بیر دؤورده، ان
سون «مترسدس» اوتوموبیل لرینه مینمگیمیزله غرورلانیب قالا بیلمه ریک.

خلق لردوستلوغوندان دانیشاندا البته بو آنالایشین ان واجب طرفی آذربایجانین
اؤز ایچینده یاشایان مختلف خلقلرین دوغمالیغی دیر. آذربایجاندا یاشایان خلقلرین
اؤزلرینی آذربایجانلی سایماسی عدالتلی و دوزگوندور. آما آذربایجانلی اولماقلا
یاناشی لزگی، لزگی لیگینی؛ طالیش، طالیش لیغینی؛ آوار، آوار لیغینی؛ تات،
تات لیغینی، کورد، کوردلوگونو دانمامالی دیر و دانمیر. عین جور آذربایجان تورکوده
آذربایجانلی اولماقلا برابر تورک لوگونو دانمامالی دیر. بیر شرطله وقتی ایله معین
کوتتکست ده (متن ده) دئیلمیش «تورکون تورکدن باشقا دوستو یوخدور»
سؤزلرینی بیر دفعه لیک اونوتماق شرطی ایله سووئت وقتینده یاساق اولونموش،
آچیق یا گیزی داشیجی لاری تعقیبلره، جزالارا، اولومه، سورگونه محکوم
ائدیلمیش تورکچولوک ایدئالارینین بو گون دیرچلمه سینی طبیعی حال کیمی قبول
ائتمک لازمدیر. آما بو ایشده ده افراطا وارماق اولماز. تورکچولوگو صرف
فیلولوژی قاورامدا قبول ائده رک رئال تاریخی گئرچک لره گؤز یومماق معناسیزدیر.
یعنی دیلمیزین تاریخی کؤکلری باخیمیندان قازاخ یا باشقیر منه نه قدر
یاخین اولسا دا، آیری دیل سیستمینده دانیشان طالیشدان، لزگیدن یا کورددن

ياخين دگيل. عصرلربويو عادت-عنعهلري، معيشت اؤزلليكلري، اخلاق آنلايشلاري، نهايت مطبخلري بيراولموش تات، آوار، منه عيني ديل سيستمينه مالک اولدوغوم خاکاسدان، ياقوتدان دوغمادير. عائله باغلاري دا آذري تورکلريني چوواشلارلا يا تووالی لارلا دگيل طاليشلارلا، کوردلرله، لزگيلرله و اؤزونه غرورلا «آذربايجانلی يام» دئين بوتون باشقا ملتlerle باغلاير. تاريخي آراشديرمالار، ديل، ادبيات تدقيقاتلاري باخيميدان سون درجه اؤنملی اولان بير ساحه، تورکچولوک مکانی بيزی آذربايجانچی ليق مکانيدان آيرا بيلمز. آذربايجان تورک دونياسی نين بير پارچاسيدير، آما آذربايجان دونياسی دا وار و بو دونياداتورک اولمايان آذربايجانلی لار دا لاييقلی، شرفلی يئره مالکديرلر.

و اينانيرام کی، بو وطنين اؤلادلاري الاله وئريب، چيگين-چيگينه، اورک-اوره گه، بئين-بئينه گله جگين - ۲۱-جی عصرين- اوچونجو مين ايل ليگين آزاد، مستقل اولکه سيني، برابرليگين، قارداشليگين و دوستلوغون حؤکم سوره جگی خوشبخت آذربايجانی قوراجاقلار.

خيال لاريمدا ياشاتديگيم، بلکه ده گوره بيلمه يه جگيم بو گله جک آذربايجانيمين ايسه يوخاريدا آنلاماغا، ايضاح ائتمگه چاليشديگيم بئش تمل اوزرينده دوراجاغيني آروزلايب، اوجا تانري دان ديله بيرم.

انسان آزادليغي

ملی مستقل ليک

صينفی، ملی، عرقی، دینی، جنسی برابرليک

تورک قارداشليغي

خلق لر دوستلوغو

سپتامبر - اکتوبر ۱۹۹۹